

پژوهش و اساتید

حجت الاسلام و المسلمین رضا شریفی

روش تدریس و پژوهش باید متناسب با اهداف عالی و اصول حوزه علمیه باشد، و باید در آن خصوصیات شاگردان هم در نظر گرفته شود؛ زیرا وظیفه اساسی استاد فقط پژوهش و درس دادن و پس گرفتن درس نیست، بلکه مهم‌ترین وظیفه او همکاری و راهنمایی یکایک طلاب برای رسیدن به هدف‌های مطلوب تعلیم و تربیت و پژوهش است. همچنین لازم است استاد بر مطالبی که تدریس می‌کند، مسلط باشد. برای تحقق چنین منظوری، مطالعه مستمر و دائم ضروری است. استاد باید همواره بر آگاهی‌های خود بیفزاید و در زمینه کار خود با یافته‌های جدید در ارتباط دائم باشد. اگر استادی از این امر غفلت ورزد، در امر تدریس، ناچار از تکرار مکررات خواهد بود. مطالعه دائم و پژوهش برای اساتید، بیش از هر کس دیگری لازم و ضروری است.

با این حال، متأسفانه در حوزه‌های علمیه، افراد بسیار محدودی هستند که به پژوهش گرایش دارند، و این برای حوزه علمیه یک خط قرمز به حساب می‌آید. اساتید باید به پژوهش اقبال نشان دهند تا طلاب هم به تحقیق روی آورند. همچنین باید در حوزه‌های علمیه، یک کلاس را به درس پژوهش اختصاص داد؛ چون یکی از مؤثرترین روش‌های تبلیغ، همین تحقیق در موضوعات اسلامی است. پیامبر(ص) فرموده‌اند: «دانش را به وسیله نوشتن حفظ کنید.»

ضرورت برگزاری جشنواره پژوهشی

در حدیثی از رسول اکرم(ص) آمده است: «طَالِبُ الْعِلْمِ طَالِبُ الرَّحْمَةِ، طَالِبُ الْعِلْمِ رُكْنُ الْإِسْلَامِ وَ يُعْطَى أَجْرَهُ مَعَ النَّبِيِّينَ» (جوایای دانش، جوایای رحمت است؛ جوینده دانش، رکن اسلام است و پاداشش با پیامبران داده می‌شود). طبق این حدیث، هر کس که در پی علم باشد، از نمونه‌های بارز آن، پژوهش است. در واقع، چنین شخصی به رحمت خدا نزدیک شده است و اجر تلاش‌هایی را که برای رسیدن به این دانش متحمل گردیده، هم‌اندازه اجر پیامبران، در دنیا و آخرت خواهد برد. ارزش برگزاری جشنواره‌های پژوهشی، از این‌جا مشخص می‌گردد. هر کس در هر موضوعی که به پژوهش می‌پردازد، می‌تواند موضوع تحقیق خود را مورد ارزشیابی قرار دهد و در این روند به درجه‌های عالی کمال رهنون گردد. بنابراین، کمترین فواید برگزاری چنین جشنواره‌هایی، کشف استعدادهاي درخشان و همچنین پیشرفت علمی کشور است.

ضرورت پژوهش اساتید

این مطلب روشن است که اسلام و قرآن، آدمی را به تحقیق و تتبع تشویق می‌کنند و او را وامی‌دارند تا در سایه آن، جلوه حق را بدان‌گونه که هست عیان سازد. این امر از سویی برای خود شخص و از سویی دیگر برای دیگران، لازم و ضروری است؛ پژوهشگر باید بداند که چه راه و روشی را برای حیات خود برگزیده است؛ آن‌چه که او مشی می‌کند، طریق صواب است یا خطا؛ تنها کاوش و تحقیق است که پرده از این راز برمی‌دارد؛ به همین جهت، پذیرش اصول اعتقادی در اسلام باید از روی تحقیق باشد، وگرنه ایمان شخص، ارزشی ندارد. متعاقب آن، تحقیق قبل از هر عملی، عین صواب است. از دیگر سو، اگر انسان را فردی متعهد و مسئول بدانیم، بر او لازم است که از حقایقی که خود به دست آورده، دیگران را نیز آگاهی دهد و یا در برابر عمل و رفتار دیگران، احساس مسئولیت نماید؛ لذا آن کس که امکان و قدرت تحقیق را دارد، مسئولیت بیشتری را در قبال جامعه پیدا می‌کند.

آیات قرآنی که دلالت بر ضرورت و اهمیت تحقیق دارد، بر اساس نحوه دلالت‌شان به چند دسته تقسیم می‌شوند:

الف) تشویق به فراگیری؛ مانند آیه 9 سوره زمر: «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولَؤُا

الألباب» (بگو ای رسول آنان که اهل علم و دانش‌اند، با مردم جاهل نادان یکسان‌اند؟ خردمندان متذکرند).

ب) تویخ جاهلان؛ مانند آیه 581 سوره اعراف: «أَوْ لَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ» (آیا بر ملکوت آسمان‌ها و زمین نظر نمی‌افکنید).

ج) تعظیم عالمان؛ مانند آیه 88 سوره فاطر: «يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ» (از میان بندگان خدا، تنها دانشمندان از او می‌ترسند؛ یا آیه 85 سوره مجادله: «يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ» (خداوند کسانی را که ایمان آورده‌اند و کسانی را که علم به آنان داده شده، درجات عظیمی می‌بخشد).

د) تکریم علم؛ مانند آیه 99 سوره حجر: «وَ اعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ» (خداوند را عبادت نما تا به یقین نائل گردی)؛ و نیز آیه 58 سوره طلاق: «اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَ... لَتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» (خداوند همان کسی است که هفت آسمان را آفرید و... تا بدانید خداوند بر هر چیز تواناست).

بنابراین دانسته می‌شود که از نظر قرآن کریم، انسان در جمیع شئون و ارتباطات خود، موظف است بر اساس پژوهش، طی مسیر کند. در احادیث نیز در موارد متعددی، به این مسئله مهم اشاره گردیده است؛ مانند «أَطْلُبُوا الْعِلْمَ وَ لَوِ بِالصَّيْنِ فَإِنَّ طَلَبَ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ» (دانش را فرا گیرید، اگرچه در کشور چین باشد؛ زیرا فراگیری علم بر هر فرد مسلمانی واجب است).¹

پی‌نوشت

1. فهرست ارجاعات و مستندات، در دبیرخانه جشنواره موجود است.